

تأثیر آلودگی به انگل (Posthodiplostomum cuticola) بر رشد ماهیان نهر زرین گل - استان گلستان

زهره مظاہری کوهانستانی^(۱)*، رسول قربانی^(۲)، عبدالمجید حاجی مرادلو^(۳)، سعید یلقی^(۴)،

سید عباس حسینی^(۵)

zohremazaheri_65@yahoo.com

۱، ۲، ۳ و ۵- دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گلستان، صندوق پستی: ۴۵۱۶۵

۴- مرکز تحقیقات آبزیان آبهای داخلی استان گلستان

تاریخ پذیرش: آذر ۱۳۹۲

تاریخ دریافت: دی ۱۳۹۱

لغات کلیدی: ماهی، رشد، نهر زرین گل، *Posthodiplostomum cuticola*

این مطالعه در نهر زرین گل، طی یکسال (آذر ۱۳۸۸ تا مهر ۱۳۸۹) و بصورت فصلی انجام گرفت. نمونه‌های ماهی با استفاده از دستگاه الکتروشوکر (۱/۷ کیلووات و ۱۰ آمپر و ۱۵۰-۲۰۰ ولت) صید و جمع‌آوری شد. بعد از ثبت در فرمالین ۱۰ درصد، ماهیان زیست-سنگی و تعیین جنسیت گردیدند. تعیین سن توسط فلس و اتویلت صورت گرفت. رابطه طول- وزن (Pauly & Munro, 1984)، نرخ رشد لحظه‌ای و ضریب وضعیت ماهیان (Bagenal, 1978) محاسبه گردید. وضعیت سلامت ماهیان با بررسی سطح پوست، آبشش، بالهها و اندام‌های داخلی از جمله کبد و دستگاه گوارش از لحاظ وجود یا عدم وجود انگل مورد بررسی قرار گرفت. سپس به کمک کلید تشخیصی (Jalali, 1998) انگل‌ها شناسائی شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS17 درسطح احتمال ۰/۰۵ و رسم نمودارها با استفاده از Excel انجام شد.

در مجموع تعداد ۴۴۷ قطعه شامل ۱۷۳ سیاه ماهی (*Capoeta capoeta gracilis*), ۱۳۱ قطعه سگ ماهی جویباری (*Albernoides Albernioides*), (Paracobitis malapterura) ۱۱۱ خیاطه (Neogobius eichwaldii) و ۳۲ نمونه گاو ماهی شنی خزری (Neogobius fluviatilis) از نهر زرین گل صید گردید. شکل ۱، تصویری از باله

پوستودیپلستوموم کوتیکولا یکی از فراوان‌ترین انگل‌های بادکشدار (ترماتود) است که آلودگی شدید به آن به ویژه در ماههای ابتدایی زندگی می‌تواند منجر به مرگ شود (Lucky, 1970). متاسرکر این انگل در پوست، آبشش‌ها و چشم و باله‌های ماهیان آلوده ایجاد کیست‌های سیاه رنگی را می‌کند. تعداد کم کیست‌ها در ماهیان بزرگ ایجاد بیماری نمی‌کند، اما تعداد زیاد آن‌ها در ماهیان کوچک، خطر آفرین است (Jalali, 1998). ناهنجاری بدن، خمیدگی ستون فقرات، نکروز پوست و ماهیچه، دیستروفی کبد و کلیه از دیگر عوارض ابتلا به این انگل می‌باشد (Markovic & Krasmanovic, 2008). سرعت رشد طولی ماهی *Leuciscus cephalus* را در ماهیان آلوده به پوستودیپلستوموم کوتیکولا در همه گروه‌های سنی پایین‌تر از ماهیان غیر آلوده مشاهده نمودند. در آلودگی ماهیان *Phoxini phoxini* به دیگر دیپلستوموم فوکسینی نیز افزایش رشد در تعداد کم انگل گوارش شده است، در حالی که با افزایش آلودگی این اثر متوقف می‌شود (Ballabeni, 1994).

می‌دهد.

سینه‌ای یک گاو ماهی شنی خزری فاقد و دارای انگل را نمایش

شکل ۱: باله سینه‌ای گاو ماهی شنی خزری فاقد انگل (سمت چپ) و دارای انگل (سمت راست)

نرمال کردن داده ها آورده شود) بود. متوسط رشد لحظه‌ای سیاه ماهیان فاقد انگل و دارای انگل به ترتیب 0.72 ± 0.03 و 0.63 ± 0.03 بدست آمد و در سنین مختلف متفاوت بود (جدول ۱).

سیاه ماهیان دو ساله با فراوانی نسبی $45/73$ درصد، گروه غالب سنی بود. به طور کلی $45/12$ درصد سیاه ماهیان مبتلا به انگل پوستودیپلستوم بودند. مقدار متوسط فاکتور وضعیت در تمام سنین بجز در سن ۴ سال، کاملاً معنی دار (نام آزمون آماری، روش جدول ۱: میانگین ($\pm SD$) فراوانی، نرخ رشد لحظه‌ای و فاکتور وضعیت سیاه ماهیان مورد بررسی در سنین مختلف نهر زرین گل-

استان گلستان، (آذر ۱۳۸۸ تا ۱۳۸۹)

P value	وضعیت	طول (سانسی متر)	وزن (گرم)	فاکتور وضعیت	فراآنی (درصد)	نرخ رشد لحظه‌ای	F-value	n.s.
** <0.001	فاقد انگل	2.24 ± 1.2	5.18 ± 1.1	---	$24/39$	۴۰	---	+
** <0.001	دارای انگل	2.1 ± 1.1	6.6 ± 0.5	---	$3/0.5$	۵	---	+
** <0.001	فاقد انگل	2.4 ± 1.5	8.9 ± 0.4	$1/22$	$6/71$	۱۱	7.4 ± 1.5	۱
** <0.001	دارای انگل	2.0 ± 0.6	9.0 ± 0.6	$0/79$	$10/37$	۱۷	6.8 ± 2.1	۲
** <0.001	فاقد انگل	1.0 ± 0.8	10.5 ± 0.8	$0/50$	$10/37$	۱۷	12.1 ± 2.8	۳
** <0.001	دارای انگل	1.1 ± 0.8	11.1 ± 0.8	$0/69$	$35/37$	۵۸	5.13 ± 4.1	۴
** <0.001	فاقد انگل	1.4 ± 0.9	14.1 ± 0.9	$0/79$	$2/44$	۴	26.8 ± 10.2	۵
** <0.001	دارای انگل	1.4 ± 0.8	14.1 ± 0.8	$0/8$	$4/88$	۸	$3.0/1.1 \pm 5.2$	۶
n.s. >0.99	فاقد انگل	1.5 ± 1.8	15.7 ± 1.8	$0/38$	$1/22$	۲	$3.9/1.4 \pm 13.1$	۷
n.s. >0.99	دارای انگل	1.6 ± 1	16 ± 1	$0/23$	$1/22$	۲	$3.7/9 \pm 18.8$	۸

شد $16/83$ درصد). متوسط فاکتور وضعیت ماهیان خیاطه داری انگل 0.72 و در ماهیان فاقد انگل 0.63 و متوسط رشد

از کل ماهیان خیاطه، 40 درصد آلوده به انگل دیپلستوم بودند. گروه سنی دو ساله با فراوانی نسبی $46/53$ درصد گروه سنی غالب بود. بیشترین فراوانی ماهیان آلوده در گروه سنی 1 ساله مشاهده شد.

لحظه‌ای برای ماهیان فاقد انگل و دارای انگل به ترتیب 0.87 ± 0.07 و 0.77 ± 0.07 بدست آمد (جدول ۲).

P value	فاکتور وضعیت	نرخ رشد لحظه‌ای	درصد فراوانی	فراوانی	وزن (گرم)	طول (سانتی‌متر)	سن وضعیت
1/۷۲	دارای انگل	۳/۰۳	۱	۱/۱	۴/۱		
1/۳۴	فاقد انگل	۶/۰۶	۲	۴/۹±۲	۶/۹±۱		
n.s./۰/۵۱۶	۱ ⁺ دارای انگل	۱/۴۵	۴۲/۴۲	۱۴	۴/۹±۲	۶/۹±۱	۱ ⁺
1/۴۷	دارای انگل	۰/۷۲	۲۴/۲۴	۸	۱۰±۰/۶	۸/۹±۰/۵	
---	فاقد انگل	۳/۰۳	۱	۱۰/۲±۲/۱	۱۱/۶±۰/۱		
---	دارای انگل	۰/۲۴	۱۲/۱۲	۴	۱۲/۷±۱/۵	۹/۶±۰/۴	۳ ⁺
1/۵۳	دارای انگل	۰/۵۱	۹/۰۹	۳	۲۱/۱±۱/۷	۱۱/۶±۰/۷	دارای انگل
1/۴۷							

2004)، ضریب وضعیت در ماهیان آلوده به انگل پوستودیپلستوم کوتیکولا در مقایسه با ماهیان سالم بالاتر گزارش گردید. در مطالعه حاضر ضریب وضعیت ماهیان آلوده به انگل در سنین مختلف کاهش معنی‌داری نسبت به ماهیان سالم هم‌سن نشان می‌دهد که با مطالعات قبل همسوی ندارد. قابل ذکر است بیشترین شیوع بیماری در همه گونه‌های صید شده در فصل زمستان مشاهده شد (مشاهدات نگارنده). با توجه به این که رژیم غذایی سیاه ماهی وابسته به حضور پریفیتوна می‌باشد (قلیزاده و همکاران، ۱۳۸۸) و تراکم پریفیتونها با کاهش دمای آب در فصل زمستان با کاهش همراه است، بنابراین بر اساس تأثیر آلودگی انگلی بر تحریک رفتار جستجوی غذا در ماهی و تلاش مضاعف آن به علت کمبود غذا ترجیحی در دسترس منجر به کاهش وزن ماهیان بیمار در مقایسه با سالم می‌گردد که می‌تواند از دلایل احتمالی کاهش ضریب وضعیت سیاه‌ماهیان دارای انگل و تأثیر بر مقدار b باشد. نتایج مقایسه ضریب وضعیت و مقدار b در ماهیان دارای انگل و فاقد انگل در ماهی خیاطه اختلاف معنی‌دار نشان نداد. در گزارش مهرآور (۱۳۸۸) از مطالعه ماهیان غیر آلوده و آلوده به انگل پوستودیپلستوم کوتیکولا در نهر زرین‌گل، ماهیان آلوده را دارای متوسط طولی و وزنی بیشتری اشاره نمود. همچنین فقدان اثر منفی آلودگی به متانسرکر انگل بر رشد ماهی خیاطه را به تمرکز زمان نمونه‌برداری ماهیان قبل از شروع زمستان گذرانی و ذخیره مناسب ارزشی در بدن ماهی مرتبط دانست. قابل ذکر است که گروه سنی صفر سال غالب‌ترین گروه سنی در مطالعه مهرآور (۱۳۸۸) گزارش شده است، این در حالی است که غالب ماهیان در مطالعه حاضر در سن ۱⁺ قرار گرفته‌اند. گروه سنی صفر ساله در مقابل زمستان - گذرانی، تنש‌های محیطی و گرسنگی نسبت به ماهیان بزرگ‌تر بسیار حساس و دارای مقاومت کمتری هستند (Barber et al., 2004).

در کل ۹۱ درصد از گاو ماهیان صید شده دارای انگل بودند. گروه سنی دو ساله، گروه سنی غالب و بیشترین فراوانی ماهیان دارای انگل در گروه سنی ۱⁺ ساله مشاهده شد (۴۲/۴۲ درصد). متوسط فاکتور وضعیت گاو ماهیان دارای انگل ۱/۴۷ و در ماهیان فاقد انگل ۱/۳۴ محاسبه شد. همچنین متوسط رشد لحظه‌ای برای گاو ماهیان دارای انگل به ترتیب ۰/۷۲ بدست آمد (جدول ۴).

رابطه نمایی طول و وزن در سیاه ماهیان صید شده از نهر زرین‌گل از نوع آلومتریک منفی بود که اختلاف معنی‌داری در دو جنس مشاهده نشد ($P=0/۸۶۹$). مقدار b برای سیاه ماهیان فاقد انگل و دارای انگل اختلاف معنی‌داری داشتند ($P=0/۰۲۴$). رابطه نمایی طول و وزن در ماهی خیاطه از نوع آلومتریک مثبت در هر دو جنس بوده و همچنین ماهیان فاقد انگل و دارای انگل اختلاف معنی‌داری نداشتند. رابطه نمایی طول و وزن در سگ ماهی از نوع آلومتریک منفی در هر دو جنس بوده و نیز برای ماهیان فاقد انگل و دارای انگل اختلاف معنی‌داری نشان ندادند. به طور کلی گاو ماهیان دارای رشد آلومتریک بودند ولی به علت تعداد اندک گاو ماهیان ماده امکان برآورد صحیح از b برای این جنس امکان‌پذیر نبود.

انگل‌ها توانایی تغییر رفتار میزبان را با کاهش یا افزایش تحریک برای جستجوی غذا را دارند. این رفتار بر پایه یک گرینش طبیعی برای افزایش شانس انتقال انگل می‌باشد (Arnott et al., 2000). نام این رفرنس در قسمت رفرنسها نیامده در مطالعه حاضر، مقایسه b رابطه طول-وزن در سیاه ماهیان دارای انگل و فاقد انگل حاکی از سوق یافتن الگوی رشد ماهی از آلومتریک مثبت به سمت آلومتریک منفی می‌باشد. تفاوت در مقدار b می‌تواند به دلایل مختلف از جمله جنس، سن و بیماری باشد (Bagnal & Tesch, 1978; Ondrackova et al., 1978). در مطالعات پیشین (Neff & Cargnelli, 2004؛ Mierzerjewska et al., 2004)

- allopatric trematodes, *Diplostomum phoxini*. Journal of Fish Biology, 45: 257–267.
- Barber, I., Hoare, D. and Krause, J., 2000.** Effects of parasites on fish behavior: A review and evolutionary perspectives. Reviews in Fish Biology and Fisheries, 10: 131–165.
- Gholizade, M., Ghorbani, R., Salman Mahini, A. R., Hajimoradloo, A. M., Rahmani, H., Mollaee, M. and Nemati, M., 2009.** Food habits of *Capoeta capoeta gracilis* in Zarringol Stream, Golestan Province. Journal of Agricultural Science and Natural Resource, 16: 1-8.
- Holcik, J., 1989.** The freshwater fishes of Europe. Volume 1, Part II. General introduction to fishes. Acipenseriformes. AULA- Verlag, Wiesbaden. 469P.
- Jalali, B., 1998.** Parasite and parasite diseases of fresh water fishes of Iran. Iran Fishery Press, Iran. 563P.
- Loot, G., Poulin, R., Lek, S. and Guegan, J. F., 2002.** The differential effects of *Ligula intestinalis* (L.) plerocercoids on host growth in three natural populations of roach, *Rutilus rutilus* (L.). Ecology of Freshwater Fish, 11: 168-177.
- Lucky, Z., 1970.** Pathological changes with Posthodiplostomiasis of fish fry. Acta Veterinaria Brno, 1: 51–66.
- Markovic, G. and Krasmanovic, M., 2008.** The influence of *Posthodiplostomum cuticola* (Digenea.Trematodes) metacercariae infestation on the growth rate of *Leuciscus cephalus* L. (Cyprinidae, Pisces).Acta Agriculturae Serbica, 8(26): 73-76.
- Mehravar, S., 2009.** Study on the population dynamics of *Alburnoides bipunctatus* in Zaringol Stream-Golestan Province. Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources.
- شود. بررسی نتایج فاکتور وضعیت و مقدار b در سگ ماهیان جویباری آلوده و غیرآلوده به انگل پوستودیپلستوم اثر معنی‌داری مشاهده نشد. (P[?]) با توجه تعداد اندک نمونه‌های دارای انگل و شدت پایین آلودگی بیان اثرات آلودگی انگلی به پوستودیپلستوم بر نرخ رشد وابسته و مشروط به مطالعات دقیق‌تری می‌باشد. ضربیت وضعیت گاو ماهیان در سنین مختلف در ماهیان فاقد انگل و دارای انگل نیز اختلاف معنی‌داری نشان نداد. با توجه به این که غالب گاو ماهیان دارای انگل هستند، امکان مقایسه دقیق اثر آلودگی بر پارامترهای رشد مشکل است. در میان گونه‌های بررسی شده گاو ماهیان دارای انگل، با داشتن فراوانی نسبی ۹۱ درصدی بالاترین میزان آلودگی به انگل پوستودیپلستوم را به خود اختصاص داد. (Holcik ۱۹۸۹) نشان داد که فون انگلی ماهیان، معمولاً با عادات غذایی آن‌ها در ارتباط است. با توجه به عادات غذایی گاوماهی شنی با تغذیه از لارو حشرات و همچنین به دلیل آن که گاو ماهی یک گونه کفری و کم تحرک است، لذا بیشتر در معرض آلودگی با این انگل قرار دارد. پیشنهاد می‌شود به منظور بررسی نحوه ارتباط برخی ویژگی‌های زیستی ماهی نظیر رژیم غذایی بر شناس اثر آلودگی به انگل پوستودیپلستوم مطالعات دقیق و جامعی صورت بگیرد.

منابع

- Arnott, W. L., Chinery, H. J., Murdoch, B. E., and Silburn, P. A. 2000.** Dopaminergic modulation of semantic memory via centre-surround attentional processing: evidence from Parkinson's disease. Asia Pacific Journal of Speech, Language and Hearing, 5: 123–128.
- Bagnal, T. B. and Tesch, F. W., 1978.** Age and growth. In: Bagenal TB,(ed) Methods or assessment of fish production in fresh water. Third edition. Blackwell scientific publication. London, UK. Pp. 101-136.
- Ballabeni, P., 1994.** Experimental differences in mortality patterns between European minnows, *Phoxinus phoxinus*, infected with sympatric or

- Ondrackova, M., Reichard, M., Jurajda P. and Gelnar M., 2004.** Seasonal dynamics of *Posthodiplostomum cuticola* (Digenea, Diplostomatidae) metacercariae and parasite-enhanced growth of juvenile host fish. Parasitology Research, 93: 131-136.
- Pauly, D. and Munro, J. I., 1984.** Once more on the comparison of growth in fish and invertebrates, ICLARM. Fishbyte, 2 (1).
- Mierzerjewska, K., Wlasow, T. and Kapusta, A., 2004.** Fish digenesis from the seven islands ornithological reserve at Oswin Lake, Poland. Part I. *Posthodiplostomum cuticola* von Nordmann, 1832. Acta Ichthyology, 34: 73–84.
- Neff, B. D. and Cargnelli, L. M., 2004.** Relationship between condition factors, parasite load and paternity in blue gill sunfish, *Lepomis macrochirus*. Environmental Biology of Fishes, 71: 297–304.

Effect of parasite infection with *Posthodiplostomum cuticola* (Nordmann, 1832) on fish growth rate in Zaringol Stream in Golestan Province

Mazaheri Kohanestani, Z.^{(1)*}; Ghorbani, R.⁽²⁾; Hajimoradloo, A.⁽³⁾; Yulghi, S.⁽⁴⁾; Hoseini, A.⁽⁵⁾

zohremazaheri_65@yahoo.com

1, 2, 3, 5- Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, P.O. Box 45165-386, Gorgan, Iran,
4- Gorgan Research Center of Inland Water Fishes.

Received: December 2012

Accepted: November 2013

Key words: Fish, Growth, *Posthodiplostomum cuticola*, Zaringol Stream, Iran, Fish parasite

Abstract

This study investigated the effect of parasite infection with *Posthodiplostomum cuticola* on fish growth rate in Zaringol Stream in Golestan Province. A total number of 447 fish specimens (173 *Capoeta capoeta gracilis*, 111 *Alburnoides eichwaldii*, 131 *Paracobitis malapterura*, 32 *Neogobius fluviatilis*) were captured by electrofishing during December 2009 to September 2010. Total number of parasite on fish body was counted by investigating internal organ and surface of skin and branch. Results showed that slope of regression curves and condition factor were significantly lower in infected *C. c. gracilis*. *N. fluviatilis* was the most abundant infected fish in Zaringol Stream,. It seems that it's feeding dependence on benthos makes this fish more susceptible to infection by parasite

*Corresponding Author